

Kedves Karikám, olvasd föl — és pedig szépen, hatásosan, ez a vers megérdemli —

Üdv!

híved

Vajda János

Vadnay Károly megjegyzése: Vajda János fölkéri Vadnai Károlyt egy költemény felolvasására a Kisfaludy-Társaság körében.

Pulszky Ferenc levele Vadnay Károlyhoz.

Kedves Barátom!

A szobalányok és szakácsnék ítéletére többet adok, mint a' tudósokéira. Tudom s örülök annak hogy ezek, a' mint a' lapokat a' postáról a' kisasszonynak haza viszik, útban mindig bele néznek a' fővárosi lapokba, soha a' közlönybe, ezért nagyon becsülöm lapodat, 's inkább oda adom cikkemet mint a Honnak.

„Charle / De Lina / “ L'orfèvrerie cloisonnée” ez a szabatos czim, Blackie jól van olvasva

Baráti kézszerítással

Pulszky Ferenc

Vadnay Károly megjegyzése: Pulszky Ferenc egykor a „Fővárosi Lapok” szerkesztőjét: Vadnai Károlyt így mutatta be egy külföldi vendégének: „Olyan napi lapot szerkeszt, melyet olvas a királynénk, olvasnak az előkelő delnök s egyszersmind „a szobalányok és szakácsnők kedves lapja.” Nem sokára a szerkesztő fölkérte, hogy egy iparművészeti felolvasását adja közlésre a „Föv. Lapok”-nak, ha nem röstel szobalányok és szakácsnők lapjának írni. E tréfás megjegyzésre vonatkozik a fentebbi válasz, mely Vadnai Károlynak volt címezve.

Közli: KÉKY LAJOS.

SZIGLIGETI EDE LEVELEI.

(Első közlemény.)

Szigligeti Ede leveleiből már eddig is több darab került nyilvánosságra. Hellebrant Árpád az Akadémiai Értesítő 1914. évfolyamában a Toldy Ferenchez írottak közül 11 darabot tett közzé. Rakodczay Pál *Prielle Kornélia élete és művészete* c. munkájának (1891.) függelékében három levelet közölt. Két másik, ugyancsak Prielle Kornéliához írt levél az IK. 1908. évfolyamában olvasható. Ebben a folyóiratban jelent meg az utolsó közlés is, 1925-ben: Szigligeti levele Jókai Mórhoz.

Vértesy Jenő a Magyar Könyvszemle 1914. évfolyamában ismertette a Nemzeti Múzeumban őrzött Szigligeti-leveleket, keltezésük és tárgyuk szerint; ez a gyűjtemény azóta több jelentős darabbal gyarapodott. (Egy viszont el is kallódott!)

Az alább közölt levelek két csoportra különülnek. Az elsőbe a családi vonatkozásúak tartoznak. Mindmegannyi becses forrás drámaírónk életrajzához: derős fényt vetnek jellemére, munkás életére, családi körülményeire. A másik csoportot a szorosán vett irodalomtörténeti tárgyú levelek alkotják. Ezek sok érdekes adatot szolgáltatnak a magyar dráma- és színháztörténeti kutatás számára.

Szigligetinek Toldy Ferenchez írt levelét a Magyar Tudományos Akadémia, a többit a Nemzeti Múzeum Széchenyi Könyvtárának kéziratára őrzi.

Szigligeti Ede levelei feleségéhez.¹

1.

Kedves Fánim!

Pént. dél. 4 óraker (1861).

Eppen most érkeztem meg. Itthon semmi baj, kivéve, hogy pénz nincs — Két derekat küldünk mint igen sietöst, a 3dik ruhát majd a pikével küldjük. Azért a Szegény ifjut lehet a bérlet végére halasztani. A Mariczi e derekat a ruhával egy ládába akarta küldeni, de fuvaros mind eddig nem találkozott, s ki tudja mikor találkozik azért küldöm inkább póstán a két derekat. Ha jól üt ki, s ott el vagytok elegendő pénzzel látva, küldjétek amit lehet, hogy azt a váltót ki egyenlíthessem egyébiránt a nélkül sem lesz baj, de holmi apró fizetéseket sürgetnek így a patikába kell 20 ftot, s cukorért, kávéért 40ft. fizetni s a darabomat Szathmáryné² betegsége miatt 2szor még nem adták, miből ezt ki fognáim fizetni. A gyerekek mind egészségesek, kivéve Aranykát, ki elrontotta gyomrát, de már ő is jobban van.

Irjatok minél gyakrabban, ha többet nem két sort minden előadás után hogy tudjam, mint megy dolgotok, mert igen nyugtalan leszek.

Holnap vagy holnapután, ha itt bizonyosabb leszek a dolgokról, írok.

Csókollak mindnyájatokat és mindnyájan

Jóska

Ha a levelet délig a postán külditek, másnap este de harmad nap reggel okvetlenül megkapjuk.

Küldjük a ruhát is.

Piquet nem okosabb volna ott venni?

Irjatok, mindjárt a postán öt nap mulva úgysis megkapjátok s azt a darabot a végére kell szoritani.

(A levél margóján) Ha megy a dolog, s tovább ott maradtok, a jutjátékkal ne siessetek, mert mint fülhegygyel hallám ajándékot készülnek adni.

¹ Sperling Franciska. (Meghalt 1893. július 14-én 76 éves korában.) Szigligetinek ekkor Kolozsvárott tartózkodott leányaival: Annával és Jolánnal, akik a kolozsvári Nemzeti Színház tagjai voltak.

² Szathmáry Dánielné Farkas Lujza (1818—1893), a haza legnagyobb „Mamája”.

2.

Pest, feb. 25. 1861

Kedves Fánim!

Küldjük a kívánt piquét és egy pár cipőt. A Tündérujakat írják szerepeztül — pár nap mulva azt is küldöm. A posta délután érkezik oda, azért estve fél hatra mindig megkaphatjátok innen, ha sietős, nézessetek utána

Nyéký,¹ amire megérkeztem, más nap mindjárt beszélt velem a lányokról — hogy ő igen óhajtaná szerződötésöket, de a budgettel még nincs tisztában sem a drámai személyzettel — attól, mondaná, sok függne. ha a régi tagok mostani fizetések mellett megmaradnának, akkor lehetőségessé válnék — s hogy én legyek rajta, hogy ne követeljenek — szóval nem mondott semmi bizonyost, határozottat, hanem biztatott — no de én a biztatásra semmit sem adok, s a tagok maradhatnak vagy mehetnek, én az egerfogóba nem megyek, hanem délben elmentem Károlyihoz,² s ő egyáltalában nem biztatott, azt mondván, már több tagot nem szerződ-tethetnek, Priellen kívül nem szerződtek senkivel, mert a cassa sat. — — hanem hiszen majd meglátja, ha lehet — A dolog ennyiből áll — itt semmi bizonyos — ígélet a Nyéký részéről.

Kérlek, a lányok irjanak mindjárt, mit játszanak, mi sükerrel — s van-e s minő kilátás? mi lett a bérletből?

Mind egészségesek vagyunk. Bognár Vilma³ elutazott Folinusznával⁴ — s így az én darabomat 2.szor adni nem lehet. A Mariczi Folinusnától egy szép broschot kapott.

Szerdán vigyázzatok, valami bajotok né történnék — ha lehet, maradjatok szépen otthon.⁵ Itt az éjjel meglöttek egy embert s többet megszurtak — miért? bizonyosan nem tudom.

Csókollak mindnyájatokat. A lányok ne desperáljanak, megvirrad még valaha —

Jóska

(A hátlapon) A Marit s az ismerősöket tisztelem

Jóska

Igaz! Az előadott darabokat, melyek a miénk, kérjétek vissza — ilyen a Tücsök, Szerencse gyermeke, Romeo szerepeztül. Jobb, ha nálatok lesz — ha csak készpénzül nem fizetik, mondjátok, ezücségtek van rá.

¹ Nyéký Mihály (1789—1862). a Nemzeti Színház bizottmányi tagja, intendáns.

² Gr. Károlyi György (1802—1877), a Nemzeti Színház mecénása.

³ Bognár Vilma Balázs Sándorné (1845—1904) kezdetben népszín-művekben lépett fel, később jeles operaénekesnő.

⁴ Follinusz Jánosuk Lukácsy Antonia (1828—1870).

⁵ A februári pátens kiadásának napjaiban állandó tüntetések, zavargások voltak.

Pest, ápril 5 1862

Kedves Fánim!

Vilmától kaptuk leveleiteket. Mondá azon felül, hogy úgy vette ki beszédeitekből, hogy Báródon hosszabb ideig akartok mulatni. Ezt igen szeretném tudni, azért írtatok meg, mikor jöttök bizonyosan. Hubai¹ még csak a nagyhétén indul Váradra, s a cursus elején alig fog vendéget föllépetni, s így erre mint bizonyos valamire nem lehet számítani. Itt még most sem dőlt el az igazgatóság ügye, de épen tegnap hallom Jókaitól, mint bizonyost, hogy Beniczkit² nem nevezik ki, s így alkalmasint marad a régiiben. Nyéktyt már többször megszólítám a lányok miatt; de ő mindig csak azt a választ adá, hogy előbb az itteniekkel akarnak tisztába jönni, s csak azután lehet újakról szó — az itteniekkel pedig még most sincsenek tisztában. Mily fordorlatok üzetnek itt, arról majd itthon szóval többet — annyit irhatok, hogy a mult két hé rám nézve a legkellemetlenebb volt minden tekintetben, valamint arról is, mily gyönyörű tervet koholt itt ellenem egy csomó firkász, melyek azonban megbuktak. Mit rejt a jövő? nem tudom — azonban, ha ez idén sem történik javunkra valami kívánatos, akkor komolyan kell hozzá látnunk annak biztosításáról.

Ha Egyeddel szólsz, mondd meg neki, hogy több hónappal ezelőtt írtam hozzá egy levelet, melyre választ mindeddig nem kaptam. A nála levő tőkéről, s annak ki nem fizetett kamatairól van szó. A tőkének már eddig nagy részének le kellett volna rovatnia, de sem tőkét, sem kamatot nem kaptam, kérem tehát írja meg, miként gondolja ez ügyet rendbehozhatni — mert nekünk erre jövőben mulhatatlanul szükségünk lesz. A mult esztendő ránk nézve annyira mostoha volt, hogy (több) mint 7—800 forint deficitünk volt, melynek egy részét most kelle leróvnom, s a folyó évben csak úgy kerülhetjük ki, hogy hasonló deficitbe ne jöjünk, ha a Svábhegy kiadva, s Egyed tartozása teljesítve lesz. Junius közepe előtt tán két darabomat előadhatom, melyektől sükert várok — főkép ha a jutalmazottól a színházi tantiemet nem vonják meg, — mire nézve még határozott választ nem kaptam, de reménylem, ha a többi évben kiadták, ez évben sem vonják el — főkép miután a darabot mindenki dicséri, és semmibe sem kerül.

Vancsa ügyében Kazinczytól kaptam levelet, melyről majd itthon szólok, hoszas és boszantó volna megírnom azt a képzelhetlen czudarságot, mellyel becsületes öcsém emlékét gyanusítják — de hiszen majd felelek én nekik.

Kedveseim, ti ne aggódjatok, jó az isten, minket is segít — s még eddig mindig megsegített — ti csak szeressetek minket, s amennyire lehet, siessetek haza, mert mi epedve várunk.

Csókollak —

¹ Hubai Gusztáv (sz. 1825), vidéki színigazagtó.

² Beniczky Ferenc (1833—1905), később a Nemzeti Színház kormánybiztosa.

Igaz, Dózsának¹ mondjátok meg, hogy én rajta voltam, hogy darabja még e hó elején adassék, 4-re ki is volt már tűzve, de a közben az Apraxin darabját rendelték adatni,² s így darabja husvét előtt nem mehetett. Az ügyvezetésben mi változás lesz, még nem tudom, se rajtam nem fog mulni, hogy mielőbb színre kerüljön, arról legyen meggyőződve — úgy Haray Viktor is.³

Jóska

4.

Kelet nélkül

(1866. július eleje)

Kedves Fánim!

Szerencsésen megérkeztünk tegnap este.⁴ Semmi sem veszett el, semmi sem tört el, még a ruhák is alig kívánnak vasalást. A színházi is, mintha egyik szegről átakasztották volna Pécsre Pestről — oly vidám mosolygó tekintettel néznek ránk egy piszkos szobában, mit itt ruhátárnak neveznek, de mit mi mindenfélével beterítgettünk, hogy bajok ne legyen. Hanem a mi szobáink aztán a Nádornál csinosak, tiszták — kivéve hogy azzal biztatnak, hogy az én vaságyam pléhből van csinálva, belül üres, abban aztán poloskák vannak, s az én vérem édes, kimásznak, megesznek, de be is hintették az ágyamat úgy, hogy assecurálva vagyok, hogy reggelig mind halálok halálával hálnak meg, s én ép bőrrel mehetek a próbára. Hanem az a másik szállás a színháznál⁵ — no abban egy német director lakott két hétig; meg mertem volna esküdni, hogy két esztendeig, oly ronda piszok, füstös, fekete — az ablakról még a kitámasztó vasat is ellopta, vagy eladta, vagy megette, mert ott a háznál egy korcsma is van — azt tönkre tette — csak 500 forint árát ettek meg contora. De azóta furcsa fogalma is van a színészetről — Szilágyi⁶ bement s kért egy pohár pálinkát — hát biz öt kinézték. Hanem a színház csinos kis színház, körülbelül olyan nagy, mint a budai. Díszletei is vannak, nem hazudok, de van 10 cortinája — hanem petroleummal fogják világítani — az aztán bűdös, s feketit is — én nem akarom hinni, de a világosító maga mondja, kiről meg a rágalom azt mondja, hogy azelőtt olajjal világított — ő — s azon haszna volt, míg így valami kereskedőnek csak kezelője. No de ez nem

¹ Dózsa Dániel (1821—1889), a Kolozsvári Közlöny szerkesztője, író. A *gyöngédség diadala* c. énekes színműve Bayer József szerint nem került színre. (A magyar drámai irodalom története, II. köt. 1897. 298. l.)

² Apraxin Júlia Országgyűlési beszéd c. vígjátékát 1862. április 7-én mutatták be.

³ Haray Viktor (1818—1881), színész, író.

⁴ Szigligeti 1866. júliusában egy alkalmilag szervezett szintársulattal Pécssett és Székesfehérvárott rendezett előadásokat. (Lásd Pesti Napló 1866. augusztus 3.; Fővárosi Lapok 1866. 148. és 180. sz.) A társulathoz tartozott Prielle Kornélia és Szerdahelyi Kálmán, valamint Szigligeti két leánya: Anna (Nina) és Jolán.

⁵ Notabene, annyi eszem volt, hogy nem tartottam meg, hanem a community vette ki Casinonak.

⁶ Szilágyi Béla (1836—1899), színész.

annyira a mi bajunk — mert mi meg fogjuk látni, ha lesz közönség; hogy a közönség miképp lát minket, az nem a mi bajunk.

Hanem ezt ne hogy valami újságírónak megmondd, vagy megmutasd, fogadok, még úgy tesz ki, hogy láthatatlanokká lettünk — a másik pedig ebből már azt találja következtetni, hogy meg is szöktünk — a harmadik pedig, hogy vissza sem fogunk többé jönni! — Minden jól van, ahogy van — Mindenütt csupa szíveség, csupa jó akarat. A Casino Elnöke, kit én egy öreg régi elhízott táblabírónak hittem, — egy Párisba is beillő csinos 30 éves fiatal férfiú. Hanem a koszt itt a Nádor fogadóban nagyon drága, — mint a pesti fogadókban — pedig 6 krajczárért annyi meggyet lehet kapni, hogy a két lány vacsorára harmadát sem birta megenni — pedig spanyol meggy — s még Borcsa is jól lakott belőle. Hanem képzeld, a kávé ma felhozatva 30 x, de nem ám mindnyájunknak, hanem egy portio — a reggeli 96 x volt. Holnap mindnyájunknak sem fog kerülni 20 xba — a tej iczczéje 6 x, a fogadóban egy pohár 18 x volt. A koszt miatt az asszonyok már 15 consiliumot tartottak,¹ s holnap fogják elvégezni, hogy egyenek-e vagy csupa gazdálkodásból az evés helyett valami új módit találjanak ki. Paulainé abban a véleményben van, hogy a szobába hordat speיצzetli szerint — Némethné — negyed magával van — s ő azt véli, tán le kellene az étterembe járni — Nina azt véli, hogy nekünk három féle is elég volna — Jolánnak nincs véleménye, hanem jó étvágya — lehet is, mert ma reggel mindhárman Hunyadi vizet ittunk, mert itt a fogadóban kevés a szék — az én szobámban sincs egynél több. Ez az itt nevezett három familia a Nádornál lakik. Ez a lelegegánsabb fogadó — a nagy térre nézünk ki, onnan pedig messze a kilátás — gyönyörű tájakra. A levegő pompás. Az esső mindennapi — én valami Director-nál járván, — mert a diákoknak tiltva van a színházba járni — elég az hozzá, az esső utol ért egy paraplis bolt előtt — vettem egy esernyőt s nem áztam meg — azt a rongyosat otthon nektem adom, jó lesz nekem az új is. A bérlet 1.200 forint — sok! Publicum lesz sok — Taps? Holnap meglátjuk. Imádkozzatok, hogy a koszt olcsóbb legyen, különben mind megesszük a duplagáget. Csókollak mindnyájatokat. A méltóságos úrnak is irtam. De azért te is üdvezöld nevemben — a Sprechit is. A méltóságos úrnak mondd meg: hogy jöjjön ide, itt nincsenek Vadnaik — sem — hm — hm —. Itt mind fenéki tejfel. Jó éjt. Jókainénak mondd meg, hogy az urát köszöntetem, s hogy itt csupa lakodalom van — de ezt nem úgy kiáltom oda, mint Dobó Katiban a török basa híveihez, hanem hogy igazán.

5.

Kedves Fánim!

Kelet nélkül.

Kérlek, ezen tudósítást² irasd le Kincscsel s kérem, hogy vigye¹ Table d'haut 60 xrért akar adni 4 félét² A tudósítás nem jelent meg — a lapok akkor a háborús eseményekkel (Königgrætz, Lissa, Custozza!) voltak tele.

Királyi Pálhoz, ő bizonyosan közölni fogja a Naplóban, csak mondja, hogy én küldöttem. Mi hála Isten egészségének vagyunk, Hallom, hogy Jóska¹ rosszul viseli magát, csak mondd neki, hogy ha haza megyek, lerovom a számadást, de meg nem köszöni. Most mikor inkább kellene igyekeznie, hogy a vizsgát becsülettel állja ki. Ha a tanulás és becsületesen való bánás nem tetszik, majd magának tulajdonítsa a következt. Én ugyan a háznál sem fogom túrni, ha meg nem jobbitja magát.

A lányok nagyon tetszenek; tapsolják, kihívják, de játszanak is jól. Az egész nagyon tetszik, s a színháznak becsületére válik. A Casinóban megvendégelték a társulatot, hol persze én voltam a nap hőse, a praeses. A lányok ketten már kaptak 140 ftot, én 58-at, de tudom, hogy már 40 forint deficittel jöttem ide, s ebből bajos kigázolni, de tán ezt leróvhatom, ha ezentúl is így megy. Goldschmiedet nógasd a házbér végett.

Mindnyájatokat ezerszer csókolunk

Szerető férjed
Jóska.

Szigligeti Ede levele Szigligeti Máriához.²

Kedves Marim!

1876 V/3.

Tegnap írtam és küldtem egy levelet hozzátok, melyet eddig hihetőleg megkaptatok. Ma kaptam leveledet s arra válaszolva írok. A pénz 16án elküldöm Ferihez³ utánvétellel Simándra czimezve. Nem tudom, jó lesz-e?, ha nem, akkor ird meg, hogy czimezzem? De a pénz ne zsenirozzon — a mama azt izeni, maradj a meddig kedved tartja. A mama a kis fiút illetőleg izeni, hogy az nem baj, ha hámlása is van; de a Mariékhoz most még ne vigyék a kis fiút, mert a Mariék gyermekei mikor itt keresztülmentek, erős számrhurutban szenvedtek, s az ragadós, még a betegség után két hónapig is, azt mondja Fejér doktor. Tehát jobb óvakodni, mint később panaszkodni. Én meg azt kötöm a Jolán szívére, hogy általában meg ne engedje senkinek, hogy a kis fiút valaki száján csókolja meg — de semmi szín és ürügy alatt — mert a mi egy felnőttnak nem árt, a gyermeknek halálos betegséget hozhat. Ez legyen a regula. A kis Károlyka⁴ szegény ma is úgy van még mint tegnap — most jeget, kristirt adnak neki — az némileg enyhíti — van némi, de kevés remény hozzá. A Ferike⁵ mindig Bécsben van — Doppler itt volt, azt mondja, hogy rendkívüli a haladása — senki sem mondja, hogy nem született német, mikor szerepet mond — nagyon szorgalmas. Augusztus vége felé, vagy septemberben jó haza egy hétre, már amint szerző-

¹ Fia, Szigligeti József (1851—1889).

² Legidősebb gyermeke, született 1840-ben.

³ Hutiray Ferenc, Szigligeti veje, Szigligeti Jolán férje.

⁴ Unokája, Törs Kálmánné Szigligeti Arankának (meghalt 1927. nov. 21-én) gyermeke.

⁵ Leánya, Szigligeti Ferike, később Mudrony Józsefné, majd Faltay Lászlóné (meghalt 1901. augusztus 30.).

dése sept. vagy octoberben kezdődik, hogy ruháit rendbe hozza. Van engagementje — válogathat. Baselbe 600 frankra hívják 8 hónapra, aztán Hannoverbe megy udv. színésznőnek. Mindnyájan mindnyájatokat csókolunk

szerető apátok
Szigligeti.

Szigligeti Ede levele Szigligeti Annához.¹

Kedves Ninám!

Kelet nélkül (1862)

Leveled, melyet ép e perczen vettem, nagyon megijesztett; azt írod, hogy Gyűrüből tartjátok az olvasó próbát. E darabot addig, míg Pesten nem adatott elő, az isten szerelméért elő ne merjétek adni, hisz úgy nekem és Fésüsnek² a legnagyobb bajt csinálnátok. A darabot mindjárt tegyétek félre, s elő ne merjétek adni. Paulainak³ Vazult szívesen átengedem. Csak irassa le. Neked küldöm a jövő szerdán itt előadandó *Istenhegyi székely leány*⁴ darabot jutalomjátéku, Jolánnak pedig a *Háromszéki lányokat* melyct most vasárnap fognak Budán adni — mind a kettőt megkapjátok febr. 9-ig. Van még egy eredeti darabom is, *A szegény árva leány története* ez tán február végéig színre jő — azt is elküldöm majd. A *Debreceni bíró* népszínmű is kész, most írják, s így Folinusz⁵ még husvétig kaphat négy darabot. De a Gyűrűt, a Gyűrűt elő ne adjátok, különben oly bajt csináltok nekem, milyennel még sohasem örvendeztetett meg a directio — semmi áron és semmi esetre elő ne adjátok, míg itt nem adatott, mi február vége előtt aligha meg fog történni, mert több eredeti darab van előtte. A mamát csókolom s a Jolánt — levelein jókat nevettem. Bognár Vilma szerződéséről semmit sem tudok, apja szerint ő 1200 ítot kér. A többivel jóformán még el sem kezdték. Komárominak, Rónainak fel mondták, de nem hiszem hogy vissza ne vennék. Még semmi bizonyosat sem írhatok — Egy kis türelem! De a Gyűrűt valahogy elő ne adjátok vagy az Aranyparasztot, mert akkor nekem oly spectáklím lesz, amilyen egy hamar nem volt. Mind egésségesek vagyunk és csókolunk

szerető apád
Szigligeti

A Gyűrűt miután az igazgatóság már ki is fizette, s oly föltét alatt fordította Fésüs álal, hogy ahhoz Fésüsnek többé semmi joga, csupán az itteni igazgatóság tudtával lehet előadni: ez tehát e nélkül

¹ Leánya. (1841—1908.)

² Fésüs György (sz. 1841-ben) jogi író, műfordító. A *Gyűrű* Birchpfeifer Sarolta drámája volt. Csak 1862. nov. 4-én adták Kolozsvárott. (Kolozsvári Közlöny, 1862. 629. l.)

³ Paulay Ede 1860—63-ban Kolozsvárott működött. A *Vazul* Szigligeti drámája volt.

⁴ 1862. január 19-én mutatták be a pesti Nemzeti Színházban; Szigligeti tehát a levelet január 10-e körül írta.

⁵ Follinusz János (1818—1881) színész, igazgató; 1860—1866 a kolozsvári Nemzeti Színházat vezette.

oly tett volna, melyért nekem iszonyu felelősségem és compromissiom történék.

**Szigligeti Ede levelei Szigligeti Jolánhoz¹ és férjéhez,
Hutiray Ferenchez.**

1.

Kedves Jolán!

8/VII. 871

Többet írnék; de naponként 7 órától 11-ig annyit firkálok, hogy legboldogabb vagyok, mikor semmit sem kell írnom, pedig te hihetőleg nagyon boldog vagy, ha engem is boldognak tudhatsz. Amit J-néről² írsz, az előre tudtam; nem új dolog, hogy gyöngédségét, neveltségét, s magas műveltségét ily szeretetreméltólag tüntesse ki. Úgy hiszem, bármily kis hely Füred, elérték egymás mellett. Irok egy jó szerepet: eljátszhatod valamikor husvét után. Ne gondoldj semmivel — szívd a jó levegőt, usszál, ha tudsz, s igyál vizet, attól nem fájul meg a fejed, s többet ér, mint ez a magasztalás, mit régi jó barátnédtól papádról kellett hallanod, ki téged folyvást apai gyöngédséggel szeret

Szigligeti

2.

Kedves gyermekeim!

Budapest, 1875 jun. 22.

Bocsássatok meg, hogy ily későn írok, s Jolánnak is csak táviratilag küldtem egy tarisznya csókot és köszöntést; de a mi kanczellistánk, Mari Aranykánál van, folyvást, én pedig mindenre rá érek a színháznál, de magán ügyeimben igen kevésre, a levél írás pedig rám nézve olyan örvény, melyet kerülgetek, s csak nagy nehezen ugrathatom magamat bele. Nagyon sok hivatalos levelet írtam, innen van bennem eziránt az a rendkívüli vonakodás. A Szultánt akartam le expedálni át is mentem a Kőbányára, oda is rendeltem Mihályt ebestül 4 órára — de se Mihály, se kutya! — Ma aztán reggel beállított maga, s elmondá, hogy a lóvasútnál várt; pedig én ismervén észjárását, oda is elkutyagoltam 4 óra után, de biz én ott sem láttam egyiköket sem — vagy hazudott, vagy nem tudta hányat ütött az óra, s akkor jött, mikor már én elmentem. Holnap az esti vonattal küldöm a lánczot, ha nem kell ott megkötni, valami jó alkalommal küldjétek vissza, jó lesz a kis utódnak, ki már is harap míg amaz jámbor mint a birka. Hála' isten, mindnyájan jól vagyunk. Még nem mentünk ki a Rákosra; kis mosás, nagy mosás, Ferike készülődése sat. mind oly fontos és nagy akadályok, melyet nem oly könnyű a mamának leküzdeni, hogy gyors cselekvése szánja el magát. A színháznál három is debütirozott, de együtt sem érnek egy fakovát. Eibenschütz³ tegnap lépett fel, de mintha ki-

¹ Leánya (1844—1916). 1875-ig színésznő.

² Jókainé Laborfalvy Róza.

³ Eibenschütz Mari Ditrói Mórné (1856—1939).

cserélték volna — most kevéssel több a semminél, se hangja, se kifejezése. Valami bágyadt, beteges Luiza volt — mintha némi modulatióval az iskolai leczkét mondta volna fel. No de tele van az ég hegedével, s a jó színésznő csak úgy terem mint a gomba — némelyek bölcsessége szerint. De jó volna egy kis jobb pensio, hogy itt hagyhatnám ezt az egész cifra nyomorúságot — no de így túrnöm kell, míg Möricz¹ is bevégzi iskoláit. Kineveznek ugyan 4 évi szerződéssel igazgatóvá, de oly föltételt kötnek hozzá, mely mélyen sért — no de nem új dolog! Valóban a természet mostoha volt irántam, hogy rinoczerosszá nem teremtett. No de négy esztendő nem a világ, azalatt majd rendezem ügyeimet, hogy megszabadulhassak, s azt a néhány évet ami még lesz, nyugalomban tölthessem az enyéimmal! — Egyébiránt semmi bajom, tudod, hogy az isten jó kedélylyel áldotta meg szerető apátokat.

Mindnyájan csókolunk

(a margón) hová szorult: szegény Szigligeti?

Igaz ni! Júliusban okvetlenül nálatok leszek!

3.

Kelet nélkül.

Kedves gyermekeim:

Szerencsésen megérkeztem, de csak kilenczedfélkor. Most megyek ki majd Rákosra. A kedves erdőmester úrról nem feledkeztem meg, rögtön vettem két lámpát, bepakolják s még estve feladják a vasútra — e levéllel alkalmasint együtt érkezik. Pakolással 2 f 50 krba került, de ezt csak nagy vallatásra mondjátok meg, ha másképp nem akarná elfogadni, mert szívesebben küldöm presentbe.

Ezerszer csókollak
Szigligeti

Az ismerősöket mind szivemből köszöntöm.

4.

Kelet nélkül.

Kedves édes Jolánom!

A kívánt festékeket már ma elküldtük, eddig hihetőleg meg is kaptad. A mama épen itt van, a paradicsomot befőzni — s arra a nagy eseményre a képzelhető legszívesebb és szerető elfogadtatással várunk mint ebben nem is lehetett kétséged. Mindenesetre jobb lesz, ha te jössz ide, itt az anyai gond fog feletted örködni s abban a mi jó Ferink is megnyughatik. Nina még mindig vár s nem szabadult meg. Mari nálok van, s így vele az elmenetelről még nem beszélhettem. Mindhármótokat csókolunk

szerető atyád
Szigligeti

¹ Fia.

5.

Kelet nélkül.

Kedves Jolánom!

Küldöm a kívánt szerepet. A mama szerencsésen és egészségesen érkezett meg, mind a Rákoson vannak, csak én vesződöm itthon. A kis Kálmán is jól van ezidő szerint. A szája már nem fáj — nagyon nagyon kedves. A Nina még nem betegedett le, de a szegény Mari már ott van nálok egy hete. A Ferit csókolom, s kérem, hogy a vad-vesszőkről a főerdész úrral — kit szintén köszöntök — ne feledkezzenek el. — A Móricz mit csinál? — Itt ugyan nem a legjobbat hallom róla a vizsgákat illetően, de még nem tudom bizonyosan. A féle iskolakerülő frater volt — úgy szép örömet csinált mindnyájunknak — de amit főzött magának, nem tudom hogy fogja megemészteni.

Ezerszer csókolunk
szerető apád
Szigligeti

6.

Kedves Jolánkám!

Bizony későn írok, de annyi gondom, bajom, dolgom volt, hogy alig értem rá. A pénzt mindjárt elküldtem. Hogy Móricz adósságot csinált nem tudtam, különben mindjárt elküldtem volna. Ma ment Keszthelyre. Azt már megírta Károly, hogy lányuk született — neve még nincs. Mari még folyvást náluk van. A lámpát s a szeszt és joplit a mama csak hétfőn küldheti. Tudod, külön nem akarta küldeni, s a mama nem oly könnyen mozdítható, nála mindennek meg van az ideje. Amint írtad, számolunk rád, hogy ide jössz.

Mindnyájan csókolunk mind kettőtöket
szerető apád
Szigligeti

Budapest, oct. 2. 1875.

7.

Budapest, oct. 29, 1875.

Kedves gyermekeim!

Nem tudom, melyitek bontja fel a levelet, de fogadjátok a szomorú csapás hírét, mely Törzséket¹ érte, azon erős szívvel s az isteni gondviselésben megnyugvással, mely elviselhetővé teszi. A kis Kálmán, mint tudjátok skarlátban már huzamos ideje beteg volt, a himlő kijött — jobban is lett — de ez csak látszat volt, mert a mult éjjel húgy-mérgezésben hirtelen kimult — s egy örömmel kevesebb — s egy bánattal több fogja igen sokáig nyomni szíveinket. Isten áldjon, csókolunk mindannyian szerető apátok

Szigligeti

¹ Szigligeti Arankát Törs Kálmán (1843—1892) író, politikus vette feleségül.

8.

Kedves fiam!

Az isten éltesen, kívánok áldást szerencsét s minden képzelhető boldogságot, melyre jó szived, igaz hűséged és szelid erényeid valóban érdemesek. Szeressétek egymást, úgy mint mi szeretünk mind annyian. S bár távol vagyunk egymástól, de hidd, hogy névnapodon valamint mindenkor gondolatban együtt leszünk s örömeidet megosztjuk.

Szerető atyád
Szigligeti

Csókold meg helyettem az én kedves Jolánomat s emlékezzetek reánk.

Bpest, 12/1, 75.

9.

Budapest, május 31. 1876.

Kedves gyermekeim!

Leveletek részben nagyon megörvendeztetett, hogy oly jól érzitek magatokat s meg vagytok elégedve. De a Feri baja aggaszt, tán chinint kellene használnia. A Mari hozasson pemete füvet a köhögés ellen, azt üzeni a mama. Azt a bizonyos bútor darabot a vasútra küldjük. Itt most javul az idő. E héten még kimennek a Rákosra mama és Aranka. Kétliék otthon ünnepelnek s aztán mennek ki. Én az ünnepekre Sopronba megyek Szilvásival csak kedden jövök haza. Mind egészségesek vagyunk, s nektek is azt kívánva szívesen csókolván a kis Andorral együtt maradok szerető atyátok

Szigligeti

10.

Budapest jun 20 1876

Kedves leányom!

Az isten éltesen és tartson meg azon megelégedésben boldogságban és szeretetben, mely kedves férjedhez és mindnyájunkhoz fűz. A kis Andor öröme, kiből te viszont találod örömet. Ezt kívánjuk neked, jó gyermekem, mindnyájan. Mari írja, hogy a kis Andor már nagy szemekkel nézi a világot s titeket — bár láthatnám, mert már ittlétekor is nagyon kedvesnek találtam. Marit ha már nélkülözhetitek, küldjétek haza. A mire szüksége van, írja meg, s ne gondoljon semmivel, mindenről gondoskodva lesz. A Ferike miatt tegnap be kellett jönnöm a Rákosról. Amerikába hívják 8000 dollárra, s még egy jut. játékra. Nem tudja, mit csináljon, hozzánk írt, hogy tanácsoljunk. Én nem tanácsoltam e lépést — sok megfontolni való van. Oly messze idegenek közt — tengeri betegség! kivel menne? s van-e elég garancia? sat. sat. Irja, hogy másutt is vannak jó kilátásai szerződésre.

Nina, Aranka s a gyermekek a Rákoeon vannak — Törzs csak vasárnap jöhet ki. De Kétli minden estve kijön. Hála isten, mind egész-

ségesek vagyunk — s kívánjuk azt nektek is — Ferit, Marit csókoljuk,
ölel

szerető atyád
Szigligeti

11.

Kedves gyermekcim!

Budapest, augusztus 6, 1876.

Rossz hírekkel kell szomorítanom titeket. A baj bajt szül s itt úgy látszik a betegség szüli egymást. A szegény mama mult pénteken bejött Pestre, de erős lázt és hasmenést kapott, én csak másnap jöttem be reggel, természetesen mindjárt orvosoltuk, s hála istennek ő már harmadnap felkelt s most már jól van. Károly a doktor valahol Jászberény körül volt két napig s onnan szintén erős lázt és hasmenést hozott, ő is feküdt három napig. Még most is van hasmenése ámbár már feljár. Aztán csaknem ugyanekkor a Julcsa kapott hasmenést s most mint Kétli mondja láza is van, mert én ide benn Pesten vagyok, s a mama is. S ennek oka a legszomorúbb s most csupán az tart a legnagyobb aggodalomban minket, mert a kis Törzs Károly nagyon beteg, nagyon rosszul van. Harmadnapja be kellett hoznunk s most itt fekszik nálunk Pesten, természetesen én, a mama és Aranyka s Kálmán körötte vagyunk. A gyermekeknek mind számár köhögése volt oda kint, ennek a kis teremtésnek a fogzás is baja volt, elgyöngítette s most oly erős hasmenése s láza van, hogy a hasmenést a legerősebb szerekkel sem tudják megszüntetni. Általában itt a hasmenés szörnyű, maguk a doktorok kétségbe vannak esve, mert a nagy hőség miatt a gyógyszereknek nincs hatása. — A mama izenteti, hogy ott is vigyázzatok a picikére, ne hogy ha baja talál lenni, elhanyagoljátok s könnyedén vegyétek. A mama nagyon szomorú, de már nem beteg, mert a kis Károlyt nagyon féltjük.

Csókollak mindnyájatokat s isten oltalmába ajánlak szerető apátok
Szigligeti.

12.

Kedves gyermekeim!

Hétfőn, aug. 7. 1876.

A Törzs fiacskáját a szegény kis Károlyt nem lehetett megmenteni. Az orvos szereknek a nagy hőség miatt nem volt hatása, és sokféle baj jött össze. Ma délután 4 óra után jobb létre szenderült. Szegényke igen sokáig huzta a bajt — sok életerő volt benne. Vigasztaljon mindnyájunkat a jó isten.

szerető apátok
Szigligeti

A temetés hihetőleg már holnap lesz.

13.

Kedves fiam!

Budapest, aug. 25. 1876.

Mari szerencsésen megérkezett, s leveledet is vettem. Fogadjátok köszönetemet, hogy Marit oly igazi atyafiságos szeretettel vettétek körül,

hogy alig tudott megválni. A Ferike most itt van, egészséges, vasárnap megy vissza Bécsbe, s onnan sept. végén szerződési helyére. Alkalmasint Emmike megy vele. Möriczot most várjuk haza. Kétli még mindig fekszik, de láza most nincs. A gyermekek a mamával és Marival kin vannak, de néha be is jönnek. En már be vagyok fogva Thespis kolyájába(?) s huzom a hogy lehet. Annak a kisasszonynak, kiről írtál, semmi reményt nem nyújthatok. A színház körülményei a tagok szaporítását nem engedik, s ha szerződöttünk egészen fiatalokat, a képezdeből vesszük. Közöttünk maradjon, semmi ajánlatost nem is hallottam felőle.

Mindnyájan csókolunk ezerszer s isten oltalmába ajánlunk

szerető apátok
Szigligeti

14.

Budapest, II. 28. 1877.

Kedves gyermekeink!

A mamának marcius első felében kellene hozzátok menni — no tudjátok hogy József napra itthon is lehetne — aztán a rákosi dominium veteményezési gondjai is hazavonják — mert multhatatlanul korán kell a terményeket kicsalni, hogy legyen módjuk tavaszkor elfagyni. De az ő élénk fantáziája valami mást, s azt hiszem valami jobbat gondolt ki. Nem mintha az utazás fáradalmai és veszélyei ijesztenék — mert mi neki Simánd, ki oly gyakori kéjutazásokat tesz a tejes asszonynyal s oly veszélyeseket is, tekintve a 100 ház lakosságát; melyhez közel mulhatatlanul defilírozni kell. De a mama mérnöki ismeretei, melyeket a paradicsomi sorok kimérése által szerzett több éven át — mondom, mérnöki ismeretei arról győzték meg, hogy Simánd éppen oly közel van Pesthez, mint Pest messze van Simándhoz — s ebből azt okoskodta ki, hogy tán legjobb volna, ha a helyett hogy ő megy Simándra, ti jönnétek mind hárman Pestre, mert így aztán nemcsak ő — s ebből ítéltetitek meg, hogy egyáltalában nem önzés diktálta e gondolatot — így mondom, nem csak ő örvendhetne mindnyájatokoknak(!) hanem mi mindnyájan mindnyájatoknak — ehez járulna az indok is, hogy a pubit itt jobb anyaggal lehetne beoltani. De természetesen ez a planum attól függ, jöhettek-e ti és semmi mástól; mert a dolog financiális oldalát tekintve, nekünk szüleiteknek megengeditek azt az örömet, hogy utazástok költségét ide és oda viselhesük, s ha azt el nem fogadnátok, rendkívül fájna nekünk, kik értetek oly keveset tehattünk. S ez most hála isten, nekünk semmi megéröltetésünkbe sem kerülne. Az időt körülményeitekhez képest ti határozhatnátok meg, amikor lehetne és akarnátok jönni. De ha azt hiszitek, hogy nem igen jöhettek, vagy bármi más ok akadályoz, akkor a mama mindenesetre még most marcius elején lemegy, s ez esetben csókjainkat mindhármótok részére neki adjuk át. Tehát gondoljátok meg, s írjátok azonnal, mert a mamánál az indulás nem megy oly gyorsan mint az utazó diplomatáknál szokott történni, nála bizony már nem hipp hopp ahol akarok ott legyek! — Kérlek, tehát határozatok így

vagy úgy, de mindenesetre a megírt feltétel alatt. Mindnyájan csókolunk mindnyájotokat

szerető születek

15.

Budapest aug 7. 1877

Kedves leányom!

Aranykáék nem előfizettek a Pesti naplóra. A kiadó hivatalban utánajártam, s ma előfizettem august. sept és october hóra — itt küldöm a nyugtát. Aranykáék Tátra-Füreden vannak vagy eddig nem tudom hol. Ferike még nem írt semmi bizonyost, hol lesz szerződve. Jöskáék³

³ Szigligeti József 1877. január 10-én kötött házasságot Pálmay Ilkával.

itt vannak — Kecskemétre mennek Németi Györgyhoz a télire. Kétliék jól vannak tán építenek a hó végén — mi mind jól vagyunk, s nagyon örülünk a kis Andor jó voltán és szeretetre méltóságos tudományán. Mindhármatokat ezerszer csókolunk

szerető apád

16.

Budapest nov. 28. 1877.

Kedves gyermekeim!

Már tudva van előttem, hogy Ferike férjhez megy az ő Mudrony Somájához. Az esküvő dec. 10-én lesz estve 6 órakor. Nem merjük ugyan reményleni, hogy ti is eljöhettek az esküvőre; de ha a körülmények engedik, s legkedvesebb meglepetés volna mindnyájunkra nézve, s nagyban fokozná a remélt örömöket, ha ti is itt volnátok — ha bár részben is. A kis Andor mit csinál? utolsó levelében Jolán nem emlékezett meg róla. Mi mind egészségesek vagyunk; a Ferike tegnap előtt érkezett meg jó egészségben. — Mindhármatokat ezerszer csókolunk szerető apátok

Szigligeti.

Közli: SOLT ANDOR.

AZ ELSŐ DRAMATURG-KÉRDÉS A NEMZETI SZÍNHÁZBAN.

Dramabíráló-bizottság Nemzeti Színházunknál az első időtől e század elejéig mindig volt. A nagy Paulay-éra alatt épen úgy, mint a sokat ócsárolt gróf Festetics Leo idejében s mint ahogy akkor nem volt nyűg az igazgatónak, úgy nem segített az utóbbin sem.

Források alapján annyit tudunk, hogy a színház első esztendeiben a megyei választmány volt egyszersmind a bírálóbizottság is abban a formában, hogy két tagját megbízta, hogy elolvassván a darabot mondjon véleményt, alkalmas-e az előadásra, vagy sem. Ez volt a rendszer a megelőző *Budai Színjátszó Társaságnál* és ezt vette át a megnyílt *Pesti Magyar Színház* is s e szerint juttatta rivalda elé a szindarabokat.